

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

**Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία
Γ' Λυκείου**

**Θεματική ενότητα:
Αριστοτέλη, Ηθικά Νικομάχεια, ενότητα 7η**

**Τίτλος:
«Κατά τό πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς;»**

ΣΤΑΘΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

«Κατά τό πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς;»

Δημιουργός

Στάθης Παπακωνσταντίνου

Διδακτικό αντικείμενο

Φιλοσοφικός λόγος (Αριστοτέλης)

Τάξη

Γ΄ Λυκείου (θεωρητική κατεύθυνση)

Χρονολογία

Μάρτιος 2014

Διδακτική/ θεματική ενότητα

[Αριστοτέλης «Ηθικά Νικομάχεια» \(Β6, 4-8 Ενότητα 7η\)](#)

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

—

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: Το προκείμενο σενάριο διδασκαλίας διεξάγεται εντός σχολείου, στον φυσικό χώρο της αίθουσας διδασκαλίας με τη χρήση φορητών υπολογιστών και ασύρματου διαδικτύου ή στο σχολικό εργαστήριο.

II. Εικονικός χώρος: Προαιρετικά Wiki του μαθήματος ([Pbworks](#) ή Google Drive).

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Βασική προϋπόθεση για την υλοποίηση ενός σεναρίου με αξιοποίηση των ΤΠΕ στα φιλοσοφικά κείμενα της θεωρητικής κατεύθυνσης, αποτελεί η διάθεση του διδάσκοντα για πειραματισμούς και εναλλακτικές διδακτικές διαδρομές, η βεβαιότητά του για το συγκεκριμένο μαθησιακό όφελος που θα προκύψει από την υλοποίηση του σεναρίου, αλλά και η πίστη του ότι μπορεί να εφαρμόσει αποτελεσματικά ολόκληρο το σενάριο ή μέρος αυτού. Αυτή τη βεβαιότητα, ο διδάσκων θα πρέπει να τη μεταγγίσει ως βάσιμη προσδοκία πολλαπλού διδακτικού οφέλους και στους μαθητές του, που αποτελούν την «*alteram partem*» της διδακτικής συνιστώσας. Το μάθημα των Αρχαίων ελληνικών είναι μάθημα «αυξημένης βαρύτητας» και διδάσκεται, κατά κανόνα, με ένα συγκεκριμένο τρόπο μετωπικής διδασκαλίας η οποία τείνει να θεωρείται ως η πλέον ενδεδειγμένη. Επομένως, η απροθυμία και η διστακτικότητα που υπαγορεύονται από τη χρησιμοθηρία, τον ωφελιμισμό και την ψυχολογική φόρτιση, είναι οι αναμενόμενες αντιδράσεις των μαθητών απέναντι σε κάτι που εκ των πραγμάτων τους βγάζει από την «πεπατημένη» και προϋποθέτει την ενεργή εμπλοκή τους. Με βάση τα παραπάνω, ένα σενάριο με ΤΠΕ πρέπει να παρουσιαστεί στους μαθητές ως μια πολλά υποσχόμενη πρόκληση, που απαιτεί ωστόσο και τη δική τους αποδοχή και σύμπραξη.

Ως προς τα άλλα, οι δραστηριότητες του παρόντος σεναρίου σε σχέση με τη χρήση των ΤΠΕ δεν είναι περίπλοκες και προϋποθέτουν τη στοιχειώδη υλικοτεχνική υποδομή, δηλαδή την ύπαρξη ενός τουλάχιστον φορητού ή σταθερού υπολογιστή για κάθε ομάδα με σύνδεση στο διαδίκτυο. Απαιτείται, επίσης συστηματική εξοικείωση των μαθητών με τα βασικά εργαλεία του [MS Office](#) (κυρίως Word, Excel, Power Point) η του [Open Office](#), με λογισμικά κατασκευής εννοιολογικών χαρτών και με την αποτελεσματική αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο. Για την κοινοποίηση των αποτελεσμάτων και την ανάρτηση των εργασιών οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν κάποιες από τις εφαρμογές [Web. 2.0](#) (περιβάλλον Wiki, ιστολόγιο μαθήματος) ανάλογα με την επιλογή του διδάσκοντα.

Σημαντική, εξάλλου, προϋπόθεση αποτελεί και η πιλοτική, πειραματική υλοποίηση μέρους του σεναρίου από τον ίδιο τον διδάσκοντα, ώστε να εντοπίσει έγκαιρα αστοχίες ή αδυναμίες του σεναρίου και είτε να προβεί στις αναγκαίες τροποποιήσεις είτε να προσχεδιάσει λύσεις, γιατί πολλές φορές εμφανίζονται απρόοπτες καταστάσεις που οφείλονται στην επανάπαυση ή στην απουσία πρόβλεψης. Τέλος, αυτονόητη θεωρείται και η εξοικείωση των μαθητών με σύγχρονες διδακτικές πρακτικές και την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, καθώς και η υπεύθυνη και φιλόπονη στάση τους απέναντι στην παραγωγή συνεργατικών προϊόντων ή στη διαμόρφωση συλλογικής εμπειρίας.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο αποτελεί πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σενάριο αυτό, η προσέγγιση του κειμένου (Αριστοτέλης «Ηθικά Νικομάχεια», Β6, 4-8) γίνεται σε τρία επίπεδα: Σε ένα πρώτο επίπεδο, καθαρά γλωσσοκεντρικό επιχειρείται με μια σειρά από δραστηριότητες η γλωσσική κατάκτηση της συγκεκριμένης ενότητας και η εξαγωγή της μετάφρασης η οποία θα συγκριθεί με δοσμένες μεταφράσεις για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τον αριστοτελικό τρόπο γραφής και σκέψης. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, θα επιχειρηθεί η νοηματική κατάκτηση του κειμένου στα πλαίσια μιας διαλεκτικής ανάγνωσης και η αναζήτηση προεκτάσεων και στοιχείων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τροφή για περαιτέρω προβληματισμό και σκέψη. Τέλος, σε ένα τρίτο επίπεδο, θα παρουσιαστούν με ενάργεια οι έννοιες «υποκειμενικότητα», «αντικειμενικότητα» και «μεσότητα» που

κατέχουν βασική θέση στην Αριστοτελική φιλοσοφία και θα μελετηθεί ο τρόπος γέννησης και εδραίωσης της φιλοσοφικής ορολογίας.

Στην ενότητα αυτή ο Αριστοτέλης, στην προσπάθειά του να αποσαφηνίσει το νοηματικό περίγραμμα της ηθικής αρετής εισάγει την έννοια της “μεσότητας”, η οποία, ως όρος νεότευκτος, επιβάλλεται να ορισθεί. Διαπιστώνοντας ότι ο συγκεκριμένος ορισμός είναι αρκετά πολύπλοκος, εισάγει κριτήρια ποσοτικά και ποιοτικά για τον αυστηρό του καθορισμό. Αντιμέτωπος με νέες δυσκολίες, συλλαμβάνει τις έννοιες «υποκειμενικότητα» και «αντικειμενικότητα», αποδίδοντάς τες με τρόπο περιγραφικό και τις υπάρχουσες δυνατότητες της γλώσσας τη δεδομένη ιστορική στιγμή. Πλαισιώνει με παραδείγματα από τον χώρο της εμπειρίας τη συλλογιστική του, για να καταλήξει ότι η ηθική αρετή είναι μεσότητα, που κινείται ανάμεσα στις ακρότητες της υπερβολής και της έλλειψης.

Το περιεχόμενο, λοιπόν, είναι λιτό και συγκεκριμένο και, κατά συνέπεια, σαφές ως προς την κατανόησή του. Απομένει στις ΤΠΕ να ρίξουν άπλετο φως σε κάποιες σκοτεινές του περιοχές και να συμβάλλουν στην ουσιαστική εμπλοκή των μαθητών σε δραστηριότητες δημιουργικού τύπου, γύρω από ένα θέμα ελάχιστα ελκυστικό και να αναδείξουν αθέατες πτυχές του αναζητώντας τα ίχνη ή τις απολήξεις του στο παρόν. Έτσι, εκτός από τις καθαρά κειμενοκεντρικές δραστηριότητες, κάποιες άλλες φαινομενικά ασύνδετες μεταξύ τους, όπως η διατροφή των αθλητών, οι αρχαίοι ολυμπιονίκες, η ταύτιση προσώπων με συγκεκριμένες καταστάσεις, όπως ο Μίλων με τη θηριώδη δύναμη, η κατανόηση του ύφους και της γλώσσας του Αριστοτέλη και της γέννησης της ορολογίας κ.λπ. υποτάσσονται στη γενικότερη στόχευση του συγκεκριμένου σεναρίου που είναι η αποδόμηση του κειμένου σε επίπεδο λέξεων και ιδεών και η κατάδειξη του μηχανισμού της αριστοτελικής σκέψης, σε συνδυασμό με την πολυεπίπεδη προσπέλαση του κειμένου, ώστε να υπηρετηθεί και η αναγκαιότητα των πανελληνίων εξετάσεων.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Ασφαλώς και θα κομίζαμε «γλαύκα», εάν ισχυριζόμασταν ότι οι μαθητές της Γ' Λυκείου αντιμετωπίζουν μια ιδιαίτερη δυσκολία στην κατανόηση του περιεχομένου των δέκα ενοτήτων από τα «Ηθικά Νικομάχεια», που περιέχονται στο σχολικό εγχειρίδιο, αδυνατώντας να συνθέσουν σε μια ολότητα το περιεχόμενο των επιμέρους ενοτήτων. Αυτό, κατά την άποψή μου, οφείλεται στο γεγονός του αδικαιολόγητου κατακερματισμού απλών νοημάτων και την αποσπασματική, αλλά εμβριθή ανάλυσή τους. Παράλληλα η χρονική απόσταση των δυο περίπου μηνών, από την αρχή και το τέλος ενός κειμένου τριών συνολικά σελίδων, δεν βοηθάει στην ολιστική θεώρηση του περιεχομένου των ενοτήτων. Τη μεγαλύτερη όμως ευθύνη για την αμηχανία και τη σύγχυση που προκαλείται στους μαθητές φέρει η πληθώρα πληροφοριών και σημειωτικών πόρων από μελετητές και σχολιαστές στο πλαίσιο της κειμενοκεντρικής αλλά και διακειμενικής θέασης του αρχαίου κειμένου, που ουσιαστικά μετατοπίζουν έμμεσα το κέντρο βάρους από τον ίδιο τον Αριστοτέλη στους σχολιαστές των κειμένων του ή σε όσους στοχάστηκαν πάνω στα κείμενά του. Επιπλέον, θεωρώ ότι ο Αριστοτέλης μετατρέπεται σε θύμα της φήμης και του ονόματός του, όταν νοήματα που θα ήταν απλά (απλούστατα) για τους μαθητές με μια και μόνο ανάγνωση, καταλήγουν στο τέλος σκοτεινά, ασαφή και δυσνόητα, μετά από τόση ανάλυση, τόσες αναγωγές, τόσες συγκρίσεις στα πλαίσια ενός δικαιολογημένου «σχολαστικισμού», εφόσον πρόκειται για τη μελέτη του πνευματικού προϊόντος μιας ανυπερβλήτης αυθεντίας και επιβάλλεται να εμφανιστεί ως κάτι υψηλό, βαθυστόχαστο και περισπούδαστο. Και δεν εννοώ ότι αυτές οι πρόσθετες πληροφορίες ή αναλύσεις δεν έχουν τη σπουδαιότητά τους, αλλά ότι έρχονται να σταθούν ισάξια δίπλα στο κείμενο, πλαισιώνοντάς το με τέτοιο δεσποτικό τρόπο, ώστε να μη διακρίνεται με ενάργεια ότι πρόκειται για οψιγενείς κρίσεις, εκτιμήσεις, ή συμπερασμούς νεότερων μελετητών και όχι αποτέλεσμα συνειδητής (εμπρόθετης) βούλησης ή σκοποθεσίας του ίδιου του Αριστοτέλη. Πρέπει λοιπόν να γίνει μια σαφής διάκριση ανάμεσα στις πληροφορίες που παρέχει το ίδιο το κείμενο, ανάμεσα

στο πως οι μαθητές αντιλαμβάνονται ή ερμηνεύουν αυτές τις πληροφορίες και ανάμεσα στο πώς διάφοροι σχολιαστές ή μελετητές (ανάμεσα σε αυτούς και οι συγγραφείς του σχολικού εγχειριδίου) ή ακόμη και ο διδάσκων προσεγγίζουν τις συγκεκριμένες πληροφορίες. Το παρακάτω σχήμα θα μπορούσε να αποτελέσει μια αποδεκτή διδακτική πορεία που θα αποτρέψει την παραπάνω σύγχυση.

- Συγκέντρωση πληροφοριών του κειμένου και διασύνδεσή τους με το περιεχόμενο των προηγούμενων ενοτήτων.
- Αναζήτηση πληροφοριών συναφούς περιεχομένου σε Αριστοτέλη και Πλάτωνα (αυστηρά και μόνο σε ό,τι έχει διδαχθεί).
- Παράθεση πληροφοριών από άλλα κείμενα του Αριστοτέλη ή από άλλο σημείο του ίδιου έργου με σεβασμό προς το μαθητή, με την έννοια ότι δεν πρόκειται για δική του άγνοια, αλλά για κάτι που κι ο ίδιος θα είχε αντιληφθεί, αν μελετούσε μόνος του όλο το έργο από φιλιαναγνωσία και όχι από ανάγκη κάποιες ενότητες που άλλοι του όρισαν.
- Αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο ή τη βιβλιογραφία και εξαγωγή των πρώτων εκτιμήσεων, κρίσεων και συμπερασμάτων από τους ίδιους τους μαθητές.
- Ενημέρωση των μαθητών για τις απόψεις των διάφορων ερευνητών, σχολιαστών και αναλυτών του Αριστοτέλη σχετικά με το περιεχόμενο της συγκεκριμένης ενότητας ή νεότερων στοχαστών.
- Ως τελική πράξη προτείνεται η κριτική αποδοχή ή απόρριψη της προσφερόμενης ερμηνείας (αν και εδώ, βέβαια, έχουμε να κάνουμε με την «τρομοκρατία» των αυθεντιών) και η συνακόλουθη ισχυροποίηση της αρχικής θέσης των μαθητών ή η τεκμηριωμένη αναθεώρησή της.

Η παρούσα διδακτική πρόταση επιχειρεί να κινηθεί κάθετα στον προηγούμενο άξονα, να καταστήσει δηλαδή με τη βοήθεια των ΤΠΕ εναργή τα νοήματα του κειμένου, να τα κατατάξει, να τα κλιμακώσει και να τα διασυνδέσει, ενσωματώνοντάς τα σε μια ενιαία λογική, αποφεύγοντας καθετί φυγόκεντρο,

προβληματικό στην πρόσληψη ή αλυσιτελές στη διδακτική σκοπιμότητά του. Θα αναζητηθούν και θα συζητηθούν κειμενικές αναφορές που «εκβάλλουν» στο παρόν και θα φωτιστεί το περιεχόμενο των εννοιών «υποκειμενικότητα» και «αντικειμενικότητα», αφού αναχθεί στην αριστοτελική σκέψη και εξεταστεί με σύγχρονους όρους, ώστε να καταστεί εναργέστερο. Παράλληλα αναμένεται να διαμορφωθεί κριτική στάση απέναντι στον δογματισμό και στην αυθεντία και να υιοθετηθούν συμπεριφορές που έχουν ως άξονα τη μεσότητα και το μέτρο.

Εδώ, βέβαια, πρέπει να αναφερθεί ότι ένα σενάριο διδασκαλίας με ΤΠΕ εξ αντικειμένου δεν φιλοδοξεί να καταστεί βιβλιογραφική αναφορά, με την έννοια ότι προωθεί την έρευνα γύρω από μια προβληματική ή άγνωστη περιοχή με επιστημονικό τρόπο. Άλλωστε ούτε οι μαθητές έχουν τη διάθεση ή τις δυνατότητες για κάτι τέτοιο ούτε είναι αυτός ο σκοπός της διδασκαλίας. Το σενάριο επιχειρεί να διευκολύνει την κατανόηση, να διευρύνει την οπτική, να διαμορφώσει ένα συνεργατικό περιβάλλον και να απελευθερώσει τις δυνατότητες για κριτική σκέψη και δημιουργική έκφραση. Όταν μάλιστα στο υπό εξέταση αντικείμενο εμπλέκονται και οι πανελλήνιες εξετάσεις, τότε η κεντρική στόχευση του σεναρίου θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται και με τους στόχους των εξετάσεων. Διαφορετικά, όσο καλό κι αν είναι, θα ακροβατεί στην αβεβαιότητα της συναίνεσης του μαθητή, η εξασφάλιση της οποίας «απογειώνει», ενώ η έλλειψή της «προσγειώνει ανώμαλα» κάθε φιλόδοξο διδακτικό εγχείρημα.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ – ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την παρούσα διδακτική πρόταση επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να κατανοήσουν τις προϋποθέσεις και τα όρια της υποκειμενικότητας και τις αντικειμενικότητας και να αναζητήσουν τη σχέση τους με την κριτική, τη δογματική σκέψη και την έννοια της σχετικότητας.

- Να αξιολογήσουν την αποδεικτική ισχύ της υποκειμενικής κρίσης και να συνειδητοποιήσουν ότι η επιχειρηματολογία ή η προσπάθεια για πειθώ δεν είναι κάτι περισσότερο από μια απόπειρα της υποκειμενικότητας να κινηθεί προς την περιοχή της αντικειμενικότητας.
- Να κατανοήσουν το αριστοτελικό τρίπτυχο «έλλειψη – μεσότητα – υπερβολή» και να το συνδυάσουν με την αρετή και την απουσία της. Στα πλαίσια αυτής της κατανόησης αναμένεται να υιοθετήσουν τη μετριοπάθεια ως ενδεδειγμένη στάση ζωής και συμπεριφοράς.
- Να αποτιμήσουν τη σημασία της χρήσης παραδειγμάτων από τον χώρο της άμεσης παρατήρησης για την κατανόηση ενός φαινομένου ή ως μέσου διδασκαλίας.
- Να προβληματιστούν για την αναγκαιότητα της ειδικής ορολογίας στον χώρο των επιστημών και στη συνέχεια να εξοικειωθούν με τους μηχανισμούς δημιουργίας και παγίωσής της.
- Να κατανοήσουν τις δυσκολίες που συναντά κάθε διανοητής στην προσπάθεια του να δώσει γλωσσική μορφή στο περιεχόμενο της πρωτογενούς σκέψης.
- Να διερευνήσουν τη διασύνδεση της ηθικής αρετής με πάθη και πράξεις.
- Να ανακαλέσουν στη μνήμη τους ή να γνωρίσουν πρόσωπα που έχουν συνδέσει το όνομά τους με κάποιο επίτευγμα ή μια ιδιότητα, ώστε να χρησιμοποιούνται στο λόγο παραδειγματικά.
- Να κατανοήσουν τη διαχρονική σπουδαιότητα της σωστής (ποσοτικά και ποιοτικά) διατροφής στη ζωή του ανθρώπου και κυρίως στον χώρο του αθλητισμού.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Με την παρούσα διδακτική πρόταση επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να κατανοήσουν τις ιδιαιτερότητες της γλώσσας και του ύφους του Αριστοτέλη και να τα συνδέσουν, τόσο με το κειμενικό είδος (φιλοσοφικό κείμενο) ανιχνεύοντας συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές, όσο και με τη μορφή του σωζόμενου αριστοτελικού έργου (επιμελημένες σημειώσεις για υποστήριξη της διδασκαλίας), αιτιολογώντας την ελλειπτικότητά του.
- Να γνωρίσουν τη λειτουργία των ρηματικών επιθέτων σε –τος και –τέος τόσο στον αρχαίο όσο και στο σύγχρονο λόγο και να αποφανθούν, εάν συμβάλλουν στην παραγωγή αναλυτικού ή πυκνού λόγου.
- Να διαπιστώσουν ότι η απόδοση στη νέα ελληνική ενός φιλοσοφικού κειμένου δε μπορεί εκ των πραγμάτων να γίνει «κατά λέξη» και ότι απαιτείται κάποια ελευθεριότητα και κάποια αναλυτικότητα, προκειμένου να αναδειχθεί, εκτός από το γράμμα και το πνεύμα του κειμένου.
- Να επισημάνουν τις διαρθρωτικές φράσεις του κειμένου, τον διατακτικό χαρακτήρα των επιμέρους νοημάτων στο ρεϊθρο της συντακτικής διαδρομής, και την κατηγορική διατύπωση, ώστε συνδέοντάς τα με τη σκοποθεσία του συγγραφικού υποκειμένου να αποτιμήσουν την αποτελεσματικότητά του.
- Να εντοπίσουν την παρουσία των λέξεων του αρχαίου κειμένου σε ομόρριζες, παράγωγες ή σύνθετες λέξεις της νέας ελληνικής.
- Να διαπιστώσουν ότι το εκάστοτε ιστορικό υποκείμενο προκειμένου να αποδώσει γραπτά σύνθετες έννοιες, αναγκαστικά αξιοποιεί τις δυνατότητες του οικείου γλωσσικού περιβάλλοντος, άλλοτε επιτυχημένα και άλλοτε λιγότερο επιτυχημένα.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι ο μηχανισμός δημιουργίας ορολογίας δεν είναι ούτε μονοδιάστατος ούτε τυχαίος και ότι ακολουθούνται συγκεκριμένες γλωσσικές τάσεις και εφαρμόζονται συγκεκριμένα γλωσσικά βήματα.
- Να κατανοήσουν τη σημασία της πολυτροπικής έκφρασης για την κωδικοποίηση και την οπτικοποίηση πληροφοριών.

Γραμματισμοί

Αναμένεται οι μαθητές:

- Να είναι σε θέση να κατατάσσουν συστηματικά τις γνώσεις τους σε εκείνες που απορρέουν άμεσα από το κείμενο, σε εκείνες που προκύπτουν από τη σύγκριση του κειμένου με άλλα κείμενα, σε εκείνες που αποτελούν σχολιασμό ή ερμηνεία των μελετητών του Αριστοτέλη και σε εκείνες που αποτελούν καρπό της υποκειμενικής τους πρόσληψης.
- Να είναι σε θέση να επισημαίνουν τις διαφορές ανάμεσα σε ένα αφηγηματικό κείμενο και σε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας εντοπίζοντας το θέμα, τη θέση και την επιχειρηματολογία του συγγραφέα.
- Να ασκηθούν στον έλεγχο της συλλογιστικής πορείας ενός αποδεικτικού σχήματος, ώστε να ανιχνεύουν και να επισημαίνουν αδυναμίες, λογικές ακροβασίες, άλματα ή άλλες παγίδες που ελλοχεύουν σε κάθε απόπειρα αναγωγής ή γενίκευσης.
- Να είναι σε θέση να αιτιολογούν εμπεριστατωμένα τις επιλογές τους και να εξηγούν με επιχειρήματα, γιατί απέρριψαν ή γιατί τάχθηκαν με κάποια συγκεκριμένη εκδοχή.
- Να εντάσσουν τα επιμέρους νοήματα στο συνολικό νοηματικό corpus του κειμένου και να αξιολογούν την πειθώ και την αποτελεσματικότητά τους.
- Να εθισθούν στην ομαδική εργασία, ώστε με τρόπο υπεύθυνο να συνεισφέρουν στην επίτευξη του κοινού στόχου, αναπληρώνοντας τις αδυναμίες ή τις ελλείψεις τους μέσα από τη συνεργασία και τη δυναμική αλληλεπίδραση.
- Να είναι σε θέση να αξιοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους του διαδικτύου, αλλά και να επιλέγουν τα κατάλληλα ψηφιακά εργαλεία για τη δημιουργική προσπέλαση των αρχαίων κειμένων.
- Να αξιοποιούν τις ΤΠΕ για την ανάλυση, επεξεργασία και διαγραμματική απόδοση του αρχαίου κειμένου.

Διδακτικές πρακτικές

Φιλοδοξία του σεναρίου είναι να προσφέρει μια εναλλακτική εμπειρία στους μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης παραβιάζοντας τις αρχές της συμπεριφοριστικής διδασκαλίας, η οποία τείνει να παγιωθεί ως διδακτική πρακτική σε μαθήματα που εξετάζονται στις πανελλήνιες εξετάσεις. Η διδακτική πρακτική που προτείνεται υιοθετεί τις βασικές αρχές της θεωρίας του γνωστικού εποικοδομισμού (Piaget) και της υποβοηθούμενης ανακαλυπτικής μάθησης (J. Bruner) αξιοποιώντας τα δυναμικά περιβάλλοντα που δημιουργούνται με τη βοήθεια των ΤΠΕ αλλά και τη γόνιμη αλληλεπίδραση στο πλαίσιο της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου. Έτσι, λοιπόν, μέσα από τη λειτουργία της ομάδας, ο μαθητής θα επιχειρήσει να δώσει απαντήσεις σε δοσμένα ερωτήματα, αξιοποιώντας πληροφορίες και προγενέστερες γνώσεις, και να συνεισφέρει στη συνεργατική παραγωγή πολυτροπικού υλικού. Η δημιουργική έκφραση και η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης του μαθητή αποτελεί βασική συνιστώσα της διδακτικής πρότασης. Έτσι, μέσα από την υπεύθυνη εμπλοκή του στις ομαδικές εργασίες, αναμένεται ο μαθητής να υιοθετήσει τη στάση αυτενέργειας, να ενισχύσει τη διάθεσή του για ανάληψη πρωτοβουλιών και να τονώσει την αυτοπεποίθησή του.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στο σχολικό εγχειρίδιο (απόσπασμα που δυστυχώς είναι εκτός ύλης και επομένως άγνωστο στους μαθητές) διαβάζουμε:

«Ήδη στην αρχαιότητα τα έργα του Αριστοτέλη χωρίζονταν σε δύο κυρίως ομάδες. Την πρώτη, την αποτελούσαν έργα με τα οποία ο Αριστοτέλης απευθυνόταν σε ένα πλατύτερο αναγνωστικό κοινό, ένα κοινό πέρα από το ακροατήριό του στην Ακαδημία και, αργότερα, στο Λύκειο. Οι αρχαίοι ονόμαζαν τα έργα της ομάδας αυτής, ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο, εξωτερικά. Σήμερα δεν έχουμε από τα έργα αυτά του Αριστοτέλη παρά μόνο αποσπάσματα, κομμάτια δηλαδή, μικρότερα ή μεγαλύτερα, που διασώθηκαν στα έργα άλλων συγγραφέων της αρχαιότητας. Τη δεύτερη ομάδα την

αποτελούν τα έργα του που μας σώθηκαν ολόκληρα. Όλα τους σχεδόν είναι τα χειρόγραφα που είχε μαζί του ο Αριστοτέλης στα μαθήματά του. Μερικά μάλιστα από αυτά δεν είναι παρά σημειώσεις στη συντομότερη δυνατή μορφή, πρέπει επομένως να είχαν γραφεί για αποκλειστικά προσωπική χρήση, για να βοηθήσουν δηλαδή τη μνήμη του Αριστοτέλη την ώρα της παράδοσης (οι αρχαίοι ονόμαζαν τα έργα αυτά ακροαματικά). Η απορία είναι πια τότε δικαιολογημένη: Τα έργα του Αριστοτέλη που κυκλοφόρησαν στο ευρύ κοινό, τα έργα επομένως που πολλαπλασιάστηκαν σε πλήθος αντιτύπων, είναι ακριβώς τα έργα του που χάθηκαν, αντίθετα, τα έργα του από τα οποία δεν υπήρξε καν δεύτερο αντίτυπο πέρα από το προσωπικό του χειρόγραφο, αυτά έφτασαν τελικά ως εμάς. Τι έγινε και χάθηκαν τα πρώτα; Κάτι παραπάνω: Πώς έφτασαν ως εμάς τα δεύτερα;»

Επομένως, οι σημερινοί μαθητές, διδάσκονται τα ίδια ακριβώς που διδάχθηκαν και οι μαθητές του ίδιου του Αριστοτέλη και μάλιστα με τις ίδιες διδακτικές σημειώσεις. Ο Αριστοτέλης, δεν ήταν μόνο διανοητής, ήταν πρωτίστως δάσκαλος. Τις διδακτικές του μεθόδους και πρακτικές, που ασφαλώς θα αξιοποιούσαν όλα τα προσφερόμενα μέσα και τις τεχνολογίες της εποχής, δυστυχώς δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε σε λεπτομέρειες. Το βέβαιο είναι ότι ο Αριστοτέλης, θα επέλυε ικανοποιητικά τις απορίες των μαθητών του, αφού δίδασκε δικά του πνευματικά προϊόντα και πάντα γνώριζε τι εννοούσε, εν αντιθέσει με τους σημερινούς μαθητές που αναγκαστικά επιλύουν τις απορίες τους σε επίπεδο εικασίας και φυσικά δεν ασχολούνται μόνο με τον Αριστοτέλη, αλλά και τους μελετητές του. Ωστόσο, θα ήταν από κάθε άποψη ενδιαφέρουσα, η εντύπωση που θα σχημάτιζε ο ίδιος ο Αριστοτέλης – αν υπήρχε η δυνατότητα να ταξιδέψει στο χρόνο – για τον τρόπο με τον οποίο διδάσκονται σήμερα βασικές διδασκαλίες του από τον χώρο της ηθικής και πολιτικής φιλοσοφίας του. Αν, λοιπόν, ζητούνταν από τους μαθητές να φανταστούν τη μεθοδολογία που πιστεύουν ότι ακολουθούσε ο Αριστοτέλης στη διδασκαλία των συγκεκριμένων εννοιών, για να τη συγκρίνουν με τη μεθοδολογία που εφαρμόζεται στους ίδιους, είναι σαφές ότι θα αναδειχθεί η ρηχότητα και ο διεκπεραιωτικός τρόπος

με τον οποίο παρέχεται η γνώση στο σύγχρονο μαθητή, του οποίου η ταυτότητα ως υποκειμένου της διδακτικής πράξης αγνοείται επιδεικτικά.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις, ακόμη και σε περιοχές που θεωρούνται ως «κάστρα» του συμπεριφορισμού, όπως είναι τα μαθήματα κατευθύνσεων που εξετάζονται πανελλαδικά, αξίζει να επιχειρηθεί, μια διαφορετικού τύπου διδασκαλία, που θα αξιοποιεί τις νέες τεχνολογίες και θα εμπλέκει ενεργά τους μαθητές, ώστε, μέσα από τη συνεργασία, να κατακτήσουν βιωματικά και δυναμικά τη γνώση, υλοποιώντας δραστηριότητες στα πλαίσια της υποβοηθούμενης ανακαλυπτικής μάθησης. Η συγκεκριμένη ενότητα, προσφέρεται για κάτι τέτοιο, λόγω της δομής της, αλλά κυρίως λόγω του σημαντικού της περιεχομένου.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση δεν συνιστά ουσιαστική απόκλιση ως προς το περιεχόμενό της από τις αξιώσεις του αναλυτικού προγράμματος σπουδών, το οποίο μάλιστα εμπλουτίζει ποικιλοτρόπως. Αυτονομείται ως προς τις επιμέρους στοχεύσεις της, τα διδακτικά μέσα που προβλέπει και την ακολουθητέα μεθοδολογία. Η συγκεκριμένη πρόταση συνειδητά δεν επιδιώκει να ανατρέψει τα διδακτικά ειωθότα, παρά μόνο να τα αναταράξει, αφού συνυπολογίζεται και η ισχυρή αντίσταση της ισχύουσας πραγματικότητας των πανελλαδικών εξετάσεων, που επιβάλλουν συγκεκριμένη ύλη, συγκεκριμένες γνώσεις και συγκεκριμένες διδακτικές πρακτικές που κινούνται στα όρια της απομνημόνευσης του ωφελιμισμού και της χρησιμοθηρίας. Η σύνδεση της ηθικής αρετής με τη μεσότητα, η γέννηση της αριστοτελικής ορολογίας και ο αυστηρός έλεγχος της αποδεικτικής – συλλογιστικής του πορείας είναι στοιχεία που από το ίδιο το κείμενο αναδεικνύονται ως κυρίαρχα και, φυσικά, αποτελούν και τον πυρήνα της διδακτικής πρότασης. Θα δοθεί έμφαση, στην πληρέστερη κατανόηση του περιεχομένου, μέσω ερευνητικών και συνθετικών δραστηριοτήτων και θα εφαρμοστούν οι αρχές της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου. Βέβαια, υπάρχει το ζήτημα του διδακτικού χρόνου, ωστόσο οι έξι διδακτικές ώρες, που προβλέπονται, μπορούν άνετα να εξευρεθούν, καθώς συνήθως η διδασκαλία της

ύλης ολοκληρώνεται έγκαιρα και περισσεύει αρκετός χρόνος, τον οποίο οι μαθητές αξιοποιούν διαβάζοντας μόνοι τους στο σπίτι, λίγο πριν τις πανελλήνιες εξετάσεις. Αν ληφθεί υπόψη το εύρος και η ποιότητα των δραστηριοτήτων και τα αναμενόμενα διδακτικά οφέλη, κάθε υπόνοια για απώλεια διδακτικού χρόνου, φαντάζει τουλάχιστον αφελής και παντελώς αστήριχτη.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Είναι γνωστό ότι οι δυνατότητες αξιοποίησης των ΤΠΕ στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο, είναι πολύ περιορισμένες, τουλάχιστον για τα σημερινά δεδομένα. Πολύ δε περισσότερο σε ένα μάθημα καθαρά θεωρητικό, όπως είναι τα φιλοσοφικά κείμενα. Ωστόσο, όμως οι ΤΠΕ θα χρησιμοποιηθούν ως μοχλός απελευθέρωσης των δυνατοτήτων των μαθητών για κριτική σκέψη και δημιουργική έκφραση. Θα συμβάλλουν στη δημιουργία ενός εικονικού χώρου αυτενέργειας και επικοινωνίας των μαθητών και θα χρησιμοποιηθούν ως μέσα άντλησης και κριτικής επεξεργασίας πληροφοριών, ως μέσα συσχετισμού και ανάδειξης των πολλαπλών σχέσεων ανάμεσα στην αρχαία και τη νέα ελληνική, ως μέσα διερευνητικής μάθησης και ως μέσα ανάδειξης και προβολής των παραγόμενων μαθησιακών προϊόντων.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Φιλοσοφικός Λόγος (Γ Γενικού Λυκείου - Θεωρητικής Κατεύθυνσης) - Βιβλίο Μαθητή: [Αριστοτέλης, «Ηθικά Νικομάχεια» ενότητα 7^η](#).

Έκφραση Έκθεση (Γ' Λυκείου) - Βιβλίο Μαθητή: [Τεύχος Γ'.](#)

Υποστηρικτικό / εκπαιδευτικό υλικό

Ιστοσελίδες

[Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής των Liddell και Scott](#) [πηγή: Myria. Τμήμα Μαθηματικών Πανεπιστημίου Αιγαίου].

[Βικιπαίδεια](#) [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια].

[Μίλων από τον Κρότωνα \(παλαιστής\)](#) [πηγή: Από την αρχαία Ολυμπία στην Αθήνα του 1896. Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού].

[Αρχαία Γνωμικά](#) [πηγή: Γνωμολογικόν].

[Φημισμένοι Ολυμπιονίκες](#) [πηγή: Ancient Greek Cities].

[Tagxedo Creator](#) [Ελεύθερο Λογισμικό μετατροπής γνωμικών σε συννεφόμελα].

[Text2MindMap](#) [Ελεύθερο λογισμικό κατασκευής εννοιολογικών χαρτών]

[Wordle](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας συννεφόμελων].

[Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα](#) [Perseus Digital Library. Tufts University].

[Ελληνική Εταιρεία ορολογίας](#)

[Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#)

[Ψηφιακά εκπαιδευτικά βοηθήματα](#)

[Ψηφιακό σχολείο](#)

[Η τελευταία προσπέλαση των ιστοτόπων έγινε στις 30/04/2014. Κάποιοι από τους συνδέσμους παραπέμπουν στην αρχική σελίδα των δικτυακών τόπων].

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Για την υλοποίηση του σεναρίου προβλέπονται έξι διδακτικές ώρες που ενδεχομένως να γίνουν επτά, χρόνος που κρίνεται αρκετός για την απρόσκοπτη και αβίαστη δραστηριότητα των ομάδων. Ο χώρος, μπορεί να είναι είτε η αίθουσα διδασκαλίας, με τη χρήση φορητών υπολογιστών και ασύρματη πρόσβαση στο διαδίκτυο, είτε το εργαστήριο υπολογιστών. Προτείνεται μάλιστα η πρώτη λύση, ώστε να μην υπάρξει συνειρμικά επικυριαρχία του τεχνολογικού στοιχείου πάνω στη μαθησιακή διαδικασία, καθώς με τη μεταφορά της τεχνολογίας στην αίθουσα διδασκαλίας θα αναδειχθεί ταυτόχρονα η καθαρά εργαλειακή της διάσταση και φυσικά θα αποφευχθεί και η αναστάτωση. Ήδη από τα προηγούμενα μαθήματα ο εκπαιδευτικός έχει ενημερώσει τους μαθητές του για το σενάριο και έχει προχωρήσει στο σχηματισμό των ομάδων. Πιο συγκεκριμένα, δημιουργεί πέντε ομάδες των τριών ή των τεσσάρων μελών, ανάλογα με τη δύναμη του τμήματος, λαμβάνοντας υπόψη τις επιθυμίες των μαθητών και τη «διασπορά» των δεξιοτήτων, ώστε να εξασφαλιστούν

οι ελάχιστες προϋποθέσεις για την «αξιοπρεπή» λειτουργία των ομάδων. Ταυτόχρονα έχει οργανώσει τη διδασκαλία της έκτης ενότητας των «Ηθικών Νικομαχείων» με τέτοιο τρόπο, ώστε η μετάβαση στην έβδομη ενότητα να έχει κατά κάποιο τρόπο προετοιμαστεί και να ενσωματωθεί ακώλυτα στο ρεθρο του ρυθμού της προγραμματισμένης διδασκαλίας. Είναι επίσης σαφές, ότι θα πρέπει να έχει φροντίσει τεχνηέντως για τη διαμόρφωση της θετικής στάσης των μαθητών και την καλλιέργεια προσδοκιών με την ταυτόχρονη έξαψη της περιέργειάς και το κέντρισμα του «φιλότιμού» τους. Σε κάποιο από τα προηγούμενα μαθήματα, ο εκπαιδευτικός επισημαίνει ότι τις ίδιες αυτές ενότητες δίδαξε και ο ίδιος ο Αριστοτέλης, πριν από αρκετούς αιώνες, στους δικούς του μαθητές με στόχο να διεγείρει τη φαντασία τους και να τους προβληματίσει σχετικά με την εικαζομένη μεθοδολογία που εφαρμόζε ο Σταγειρίτης και τα εποπτικά μέσα της διδασκαλίας του. Αναπόδραστα, θα προκύψει η ανάγκη της σύγκρισης με τα ισχύοντα στις μέρες μας και φυσικά της αξιολόγησης της μεθόδου που, κατά κανόνα, εφαρμόζεται στην παραδοσιακή διδασκαλία των μαθημάτων κατεύθυνσης, που ευνουχίζει την κριτική σκέψη, τη συμμετοχή στη συνδιαμόρφωση της γνώσης και τη δημιουργική έκφραση, προσφέροντας έτοιμες και «αδιαμφισβήτητες» γνώσεις τις οποίες οι μαθητές, μέσω της απομνημόνευσης, καλούνται να εντάξουν μηχανικά στη γνωστική τους δομή. Στα πλαίσια αυτού του προβληματισμού, μια εναλλακτική διδακτική διαδρομή, σαν αυτή που προτείνει το παρόν σενάριο, μπορεί να γίνει αποδεκτή και να κεντρίσει την προσοχή και το ενδιαφέρον έναγχων μαθητών που βρίσκονται στον προθάλαμο των πανελληνίων εξετάσεων με την ιδιαίτερη ψυχολογία και φόρτιση. Είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί στους μαθητές ότι το σενάριο θα καλύψει αρκούντως όλες εκείνες τις πληροφορίες ή τα θέματα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο εξέτασης στις πανελλήνιες εξετάσεις.

1^η Φάση

Στην πρώτη φάση διάρκειας δύο συνεχόμενων διδακτικών ωρών, οι μαθητές, εργαζόμενοι ομαδικά υλοποιούν [κοινό φύλλο εργασίας](#) που έχει ως κύριο άξονα τη

γλωσσική κατάκτηση του κειμένου. Η μετάφραση των κειμένων του Αριστοτέλη, όπως ήδη θα έχουν προσέξει οι μαθητές είναι κάπως ελεύθερη με ιδιαίτερα αυξημένο το βαθμό της υποκειμενικής παρεμβατικότητας του μεταφραστή. Εκείνο που τελικά έχει σημασία δεν είναι το παιχνίδι των λέξεων, αλλά η αναζήτηση της πιο κοντινής στην πρόθεση του συγγραφέα νεοελληνικής απόδοσης. Για να γίνει αυτό κατανοητό, θα πρέπει οι μαθητές να επιχειρήσουν την κατά λέξη μετάφραση, να διαπιστώσουν την ελλειπτικότητα του λόγου και να αξιολογήσουν προτεινόμενες μεταφράσεις ως προς το βαθμό ελευθεριότητας και πιστότητας στην απόδοσή τους. Επειδή ο Αριστοτέλης, όπως και όλοι σχεδόν οι κλασικοί συγγραφείς, μεταφράστηκαν πρώτα σε άλλες γλώσσες και μετά στην ελληνική, είναι πολύ σημαντικό να διερευνηθεί, αν η ελεύθερη μετάφραση, είναι επίνοια Ελλήνων μεταφραστών ή αποτέλεσμα επιρροής που δέχθηκαν από ξένες μεταφράσεις, στις οποίες ούτε η ελλειπτικότητα του κειμένου ούτε η σημασία των λέξεων δημιουργούσε εμπόδια.

Το [πρώτο φύλλο εργασίας](#) προβλέπει τέσσερις δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται σχετικά εύκολες και αξιοποιούν τις ΤΠΕ σε διάφορα επίπεδα.

Στην [πρώτη δραστηριότητα](#), ζητείται από τους μαθητές να μεταφέρουν από το «ψηφιακό σχολείο» το αρχαίο κείμενο στον κειμενογράφο για μεταφραστική επεξεργασία, αξιοποιώντας πληροφορίες και υπερσυνδέσεις που συνοδεύουν την ψηφιακή έκδοση του κειμένου και την ψηφιακή έκδοση του λεξικού των [Liddell Scott](#). Στη συνέχεια, καλούνται να μετατρέψουν το κείμενο σε πίνακα, δηλαδή στην αριστερή στήλη του πίνακα θα προστεθεί αυτόματα και μια λέξη του αρχαίου κειμένου και στις άλλες δυο στήλες οι μαθητές θα κληθούν να συμπληρώσουν τη μετάφραση και ομόρριζες λέξεις της νεοελληνικής, δραστηριότητες με τις οποίες είναι απόλυτα εξοικειωμένοι οι μαθητές. Για τη μετατροπή του κειμένου σε πίνακα, θα χρησιμοποιηθεί η αντίστοιχη εντολή του κειμενογράφου και στη συνέχεια θα προστεθούν άλλες δυο στήλες. Αναμένεται οι μαθητές να συναντήσουν κάποια δυσκολία με συγκεκριμένες λέξεις ή λεκτικά σύνολα που φέρουν τα χαρακτηριστικά μιας «υπό διαμόρφωση» νέας ορολογίας. Στόχος της συγκεκριμένης δραστηριότητας

είναι οι μαθητές να «συνομιλήσουν» με κάθε λέξη ενός ελλειπτικού κειμένου και να αποτιμήσουν τη συνεισφορά της στην δόμηση των νοημάτων. Ενδιαφέρει πρωτίστως να συνειδητοποιήσει ο μαθητής τα πρωτογενή νοήματα του Αριστοτέλη, που απορρέουν από τις συγκεκριμένες γλωσσικές του επιλογές και να τα συνδέσει με τα νοήματα των προηγούμενων ενοτήτων. Η δραστηριότητα κρίνεται ιδιαίτερα απλή και αναμένεται να ολοκληρωθεί σε τριάντα πέντε με σαράντα περίπου λεπτά.

Η δεύτερη δραστηριότητα που αποτελεί συνέχεια της πρώτης στοχεύει στη σύγκριση της δικής τους μετάφρασης, αφού πρώτα την ξαναγράψουν, ώστε το κείμενο να είναι ρέον και συνεχές, προσαρμοσμένο στον μηχανισμό της νεοελληνικής, με δυο άλλες δόκιμες μεταφράσεις. Πιο συγκεκριμένα, θα διαβάσουν την αγγλική μετάφραση που συνοδεύει το αρχαίο κείμενο στην ιστοσελίδα Perseus Digital Library και θα τη συγκρίνουν με τη μετάφραση του Δ. Λυπουρλή που είναι σχεδόν όμοιες. Αυτό σε πρώτη φάση θα οδηγήσει τους μαθητές στο συμπέρασμα ότι ο Δ. Λυπουρλής υιοθέτησε με κάποιες μικροαλλαγές την αγγλική μετάφραση ή στο ότι υπήρξε μια τυχαία σύμπτωση. Αν υιοθετήσουν την πρώτη άποψη, τότε είναι πολύ πιθανόν, να υποστηριχθεί βάσιμα, ότι η «ελευθεριότητα» της μετάφρασης του Δ. Λυπουρλή οφείλεται στο γεγονός ότι αυτή ταξίδεψε στη νέα ελληνική μέσω της αγγλικής γλώσσας. Στη συνέχεια, η σύγκριση των μεταφράσεων αυτών με τη μετάφραση της ομάδας, αναμένεται να συμβάλει στην ουσιαστική κατανόηση του κειμένου και να εντοπιστούν εκείνα τα σημεία στα οποία υπήρξε ουσιαστική διαφοροποίηση. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα στοχεύει στην ανάδειξη των δυσκολιών που συναντά ο μεταφραστής του Αριστοτέλη οι οποίες συναρτώνται άμεσα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του αριστοτελικού κειμένου. Η απάντηση δεν είναι μόνο μια ή δεδομένη, οπότε οι μαθητές θα ασκηθούν στο να εκφέρουν υπεύθυνη και τεκμηριωμένη άποψη. Η δραστηριότητα κρίνεται σχετικά απλή και αναμένεται να ολοκληρωθεί σε δεκαπέντε με είκοσι περίπου λεπτά.

Η τρίτη δραστηριότητα έχει και αυτή γλωσσικό χαρακτήρα και επιχειρεί να καταδείξει την άρρηκτη ενότητα της ελληνικής γλώσσας μέσα από την ανίχνευση της

παρουσίας των λέξεων του αρχαίου κειμένου στη νέα ελληνική. Η αναζήτηση ομόρριζων λέξεων, δίνει αυτή τη δυνατότητα, ενώ παράλληλα εκγυμνάζει τους μαθητές σε ένα είδος δραστηριότητας, που είναι πολύ συνηθισμένο στις πανελλήνιες εξετάσεις. Καλό είναι ο διδάσκων να ελέγξει τις λέξεις που θα προτείνουν οι μαθητές και να τις ομαδοποιήσει, ώστε να τις μοιράσει φωτοτυπημένες σε όλους τους μαθητές. Η κατασκευή συννεφολέξων και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ιστοσελίδας [tagxedo](http://tagxedo.com) αναμένεται να δημιουργήσει στους μαθητές μια χαλαρότητα, παιγνιώδη διάθεση και δημιουργική έξαψη. Η δραστηριότητα χαρακτηρίζεται απλή και, εφόσον συνεισφέρουν όλοι οι μαθητές, αναμένεται να ολοκληρωθεί σε δεκαπέντε με είκοσι λεπτά περίπου.

Η τελευταία δραστηριότητα έχει και αυτή γλωσσικό χαρακτήρα και περιέχεται στο σχολικό εγχειρίδιο. Πιο συγκεκριμένα με αφορμή την παρουσία της λέξης «διαιρετός» στο αρχαίο κείμενο οι μαθητές θα μελετήσουν τα ρηματικά επίθετα σε –τος και –τέος στην αρχαία και τη νέα ελληνική και θα ασκηθούν στην ευχερή χρήση τους στον σύγχρονο λόγο. Θα αξιοποιήσουν ψηφιακές πηγές, λεξικά και σώματα κειμένων και θα δημιουργήσουν ένα σύντομο κείμενο που θα διαφωτίζει με τρόπο ευσύνοπτο τον αναγνώστη σχετικά με τη σημασία των ρηματικών επιθέτων και την ειδική τους λειτουργία στο πλαίσιο της σύνταξης του αρχαίου ή του σύγχρονου λόγου. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα στοχεύει να καταδείξει στους μαθητές ότι το σενάριο δεν αγνοεί το σχολικό βιβλίο και να τους παρακινήσει να χρησιμοποιούν στον καθημερινό λόγο τα ρηματικά επίθετα, κάτι που κατά κανόνα απουσιάζει από τον μαθητικό λόγο. Ίσως ένα μέρος της δραστηριότητας να μην ολοκληρωθεί και να μεταφερθεί ως εργασία στο σπίτι, αν ο χρόνος τελικά δεν επαρκέσει.

Με την ολοκλήρωση του 1^{ου} φύλλου εργασίας, αναμένεται οι μαθητές, έχοντας εμπλακεί οι ίδιοι προσωπικά, να γνωρίζουν τη μετάφραση του κειμένου, ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής για κάθε λέξη του αρχαίου κειμένου και τη θεωρία των ρηματικών επιθέτων, δηλαδή να έχουν κατακτήσει το κείμενο γλωσσικά.

Η αξιολόγηση του πρώτου φύλλου εργασίας θα γίνει αποκλειστικά από τον διδάσκοντα με βάση την πληρότητα και την ποιότητα των παραγόμενων μαθητικών προϊόντων, το συνεργατικό κλίμα, την εύκολη κατανόηση των ζητούμενων από τους μαθητές και, φυσικά, από την τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων. Τα προϊόντα της εργασίας των μαθητών, είτε συγκεντρώνονται στον φάκελο της ομάδας, είτε αναρτώνται σε ιστολόγιο ή wiki, ανάλογα με την ευχέρεια του διδάσκοντα και τις δυνατότητες κάθε ομάδας.

2^η Φάση

Στη δεύτερη φάση διάρκειας δύο συνεχόμενων διδακτικών ωρών, οι μαθητές, εργαζόμενοι ομαδικά υλοποιούν και πάλι [κοινό φύλλο εργασίας](#) που έχει ως κύριο άξονα την ουσιαστική κατανόηση ουσιαστών νοημάτων του κειμένου, όπως είναι οι παράγοντες και τα κριτήρια διαιρετότητας, η μεσότητα και η διασύνδεσή της με την ηθική αρετή. Αν και τα παραπάνω έχουν χαρακτήρα κυρίως θεωρητικό, οι μαθητές θα κινηθούν επαγωγικά και ανακαλυπτικά, αξιοποιώντας τις ΤΠΕ σε επίπεδο έρευνας και δημιουργικής παρουσίασης. Στο φύλλο περιέχονται τέσσερις δραστηριότητες που αποτελούν συνέχεια των δραστηριοτήτων του 1^{ου} φύλλου εργασίας.

Η [πρώτη δραστηριότητα](#) εισάγει τους μαθητές σε διαδικασίες κατανόησης και πύκνωσης του κειμένου. Πιο συγκεκριμένα, ζητείται από τους μαθητές να οπτικοποιήσουν με τη βοήθεια λογισμικού κατασκευής εννοιολογικών χαρτών το περιεχόμενο του κειμένου. Υπάρχουν πολλά λογισμικά αυτού του είδους, οπότε ο διδάσκων θα επιλέξει εκείνο το οποίο γνωρίζει καλύτερα και στο οποίο έχει εξοικειώσει τους μαθητές του. Η οπτική απόδοση ενός κειμένου προϋποθέτει αυστηρή κατανόηση, κριτική αποτίμηση του ουσιαστού και δημιουργική ανασύνθεση με τρόπο αυστηρά κωδικοποιημένο. Εννοείται ότι οι μαθητές θα πρέπει να έχουν προηγούμενη εμπειρία δημιουργίας εννοιολογικού χάρτη και καλό είναι να συσχετίσουν τη συγκεκριμένη δραστηριότητα με τη διαγραμματική απόδοση ενός κειμένου, κάτι που κάνουν συχνά στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας. Είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουν οι μαθητές ότι όλες οι γνώσεις τους ως το σημείο αυτό

προέρχονται μόνο από το ίδιο το κείμενο και πρέπει να τις στηρίζουν με συγκεκριμένες κειμενικές παραπομπές. Κατά τον τρόπο αυτό, θα συνειδητοποιήσουν ότι η απομνημόνευση δεν τους ωφελεί σε τίποτα και θα επιδιώξουν να εντοπίσουν τα «κλειδιά» για την αποκωδικοποίηση του κειμένου. Η κατασκευή εννοιολογικού χάρτη, καθώς ως δραστηριότητα συναιρεί στοιχεία αφαιρετικής και συνθετικής ικανότητας, απομυθοποιεί την απομνημόνευση, ως χρηστική επιλογή και αναθερμαίνει τη διαλεκτική σχέση με το ίδιο το κείμενο. Ως δραστηριότητα χαρακτηρίζεται σύνθετη και στοχεύει στην καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού. Αναμένεται, να ολοκληρωθεί σε είκοσι περίπου λεπτά. Για όσες ομάδες υπάρχει πρόβλημα χρήσης των λογισμικών, καλό είναι να προβλεφθεί η κατασκευή του εννοιολογικού χάρτη σε χαρτί με τον παραδοσιακό τρόπο που στη συνέχεια θα ψηφιοποιηθεί μέσω σκαναρίσματος.

Η δεύτερη δραστηριότητα, που είναι συναφής με την προηγούμενη, έχει ως στόχο την ανάδειξη και την αξιολόγηση της συλλογιστικής πορείας που ακολουθεί ο Αριστοτέλης προκειμένου να αχθεί σε κρίσιμα για τον ίδιο συμπεράσματα. Το γεγονός ότι οι μαθητές είναι ήδη εξοικειωμένοι, από το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας, με τη σχετική θεωρία και το συγκεκριμένο κείμενο, θα μπορούσε να αποτελέσει ιδανικό πεδίο εφαρμογής και εξάσκησης. Έτσι, αντιλαμβάνονται ότι δεν υπάρχει στεγανότητα ανάμεσα στα γλωσσικά μαθήματα, τα οποία «συνομιλούν» μεταξύ τους και αλληλοτροφοδοτούνται. Για να μην υπάρξουν αποκλίσεις ή φυγόκεντρες ερμηνευτικές προσεγγίσεις, θα αξιοποιηθούν από τις ομάδες πληροφορίες από το εγχειρίδιο του εκπαιδευτικού. Είναι σημαντικό να κατανοηθεί, ότι στη φάση αυτή, το κείμενο περνά βαθμιαία στο φόντο και ότι η εστίαση μεταφέρεται σταδιακά στο πεδίο της ερμηνείας. Ως τελικό προϊόν ορίζεται η δημιουργία και παρουσίαση (στη φάση της ολομέλειας) προσχεδιασμένου προφορικού λόγου, στα πλαίσια μιας σύντομης ενημερωτικής εισήγησης. Η δραστηριότητα αυτή, αν και απαιτεί αυξημένη οξυδέρκεια, ανάκληση γνώσεων από το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας και κριτικό πνεύμα, δεν αναμένεται να υπερβεί

τα δεκαπέντε με είκοσι λεπτά, καθώς για την προφορική εισήγηση στη φάση αυτή αρκούν κάποιες απλές σημειώσεις.

Η τρίτη δραστηριότητα είναι η πιο σημαντική από άποψη ουσίας, αφού θα μπορούσε να αποτελέσει ερώτηση των πανελληνίων εξετάσεων. Ζητείται, δηλαδή, από τους μαθητές να συνδέσουν την ηθική αρετή με την υποκειμενική μεσότητα, αφού αυτός είναι και ο βασικός σκοπός αυτής της ενότητας του Αριστοτέλη. Και εδώ, πηγή θα αποτελέσει η ψηφιακή έκδοση του βιβλίου του εκπαιδευτικού που με τρόπο εύγλωττο αναλύει τη σκέψη και την πρόθεση του φιλοσόφου. Ως τελικό προϊόν ορίζεται η δημιουργία ενός πολυτροπικού αρχείου παρουσίασης εμπλουτισμένου με τα παραδείγματα μεσότητας και ακροτήτων. Για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, η απάντησή της οποίας είναι, εν πολλοίς, κατευθυνόμενη, εφιστάται η ιδιαίτερη προσοχή των μαθητών, γιατί αποτελεί και τον πυρήνα της κατανόησης και της νοηματικής αποδόμησης του κειμένου. Ως εύλογος χρόνος υλοποίησης κρίνεται η μισή ώρα.

Η τέταρτη δραστηριότητα έχει χαρακτήρα παιγνιώδη και στοχεύει στην χαλαρωτική εμπέδωση των τριών προηγούμενων δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας ένα αρχείο Excel (με το επίπεδο ασφάλειας μακροεντολών να έχει οριστεί στην ένδειξη «χαμηλό») εξασκούνται στη διαίρεση «συνεχούς και διαιρετού πράγματος» και στο να κατανοήσουν τις έννοιες: *πλεϊον*, *ἔλαττον*, *ἴσον*. Στη συνέχεια, μπορούν ανάμεσα σε πολλές επιλογές να επιλέξουν εκείνη που αποδίδει με τέλει τρόπο τα παραδείγματα ἔλλειψης, υπερβολής και μεσότητας. Η δραστηριότητα αυτή αναμένεται να αποφορτίσει τους μαθητές, ώστε να κλίσει με τρόπο χαλαρό και ευχάριστο το δεύτερο αυτό δίωρο.

Με την ολοκλήρωση του 2^{ου} φύλλου εργασίας αναμένεται οι μαθητές να είναι σε θέση να ανιχνεύουν και να αξιολογούν τα βήματα της συλλογιστικής του Αριστοτέλη, να έχουν κατανοήσει τις έννοιες: «μεσότητα», «υπερβολή» και «ἔλλειψη» και να μπορούν να ταυτίσουν επιχειρηματολογώντας την πρώτη, με την ηθική αρετή και τις άλλες με την κακία.

Η αξιολόγηση και του δεύτερου φύλλου εργασίας θα γίνει αποκλειστικά από τον διδάσκοντα με βάση την πληρότητα και την ποιότητα των παραγόμενων μαθητικών προϊόντων, το συνεργατικό κλίμα, την εύκολη κατανόηση των ζητούμενων από τους μαθητές και, φυσικά, από την τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων.

Με τη συμπλήρωση του 2^{ου} φύλλου εργασίας εγχειρίζεται στις ομάδες το τρίτο φύλλο εργασίας. Αυτό είναι διαφορετικό για κάθε ομάδα και ο διδάσκων, κατά την κρίση του, επιλέγει για κάθε φύλλο εκείνη την ομάδα που θεωρεί πιο κατάλληλη για την επιτυχή προσπέλασή του. Η ενέργεια αυτή αποσκοπεί, αφενός μεν στον προσανατολισμό των μαθητών και ίσως και σε κάποια προεργασία στο σπίτι, ώστε να υπάρξει κάποια προετοιμασία για την επόμενη φάση. Το τρίτο φύλλο εργασίας το αναρτά και στο διαδίκτυο, ώστε να μπορεί να γίνει χρήση των υπερσυνδέσεων και κάθε ομάδα να γνωρίζει το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων των άλλων ομάδων.

3^η Φάση

Στην τρίτη φάση διάρκειας δύο συνεχόμενων διδακτικών ωρών, οι μαθητές, εργαζόμενοι ομαδικά υλοποιούν διαφορετικό φύλλο εργασίας που περιέχει μόνο δυο δραστηριότητας και λογικά θα μπορούσε να υλοποιηθεί και σε διάστημα μιας διδακτικής ώρας, ανάλογα με την έφεση και τη διάθεση των μαθητών. Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν από την προηγούμενη φάση το περιεχόμενο και την ερμηνεία του κειμένου και στη φάση αυτή, ασχολούνται ως ειδικοί με πιο εξειδικευμένα θέματα που άπτονται όμως άμεσα ή έμμεσα του αρχαίου κειμένου.

Η πρώτη ομάδα με αφορμή την αναφορά του Αριστοτέλη στον ολυμπιονίκη Μίλωνα και τη διατροφή των αθλητών, θα παρουσιάσει εν συντομία το πορτραίτο γνωστών ολυμπιονικών της αρχαιότητας, αξιοποιώντας το διαδίκτυο και θα διερευνήσει τη σημασία της σωστής διατροφής στη σωματική διάπλαση και τον ρόλο της στις αθλητικές επιδόσεις, κάνοντας μια σύντομη αναφορά και στο «ντόπινγκ». Αυτή θα είναι η πρώτη δραστηριότητα που έχει ως στόχο της την κατάδειξη της διαχρονικότητας πολλών φαινομένων ή συμπεριφορών που συνδέονται με τον άνθρωπο και τις προτεραιότητές του. Η επόμενη δραστηριότητα αυτής της ομάδας

έχει καθαρά συνειρμικό χαρακτήρα. Ζητείται από τα μέλη της ομάδας να εντοπίσουν ιστορικά πρόσωπα που ταυτίστηκαν με ιδέες, ιδιότητες ή καταστάσεις, όπως ο Μίλωνας με την υπεράνθρωπη δύναμη, και αξιοποιώντας το διαδίκτυο να συνθέσουν ένα λιτό βιογραφικό σημείωμα για το καθένα από αυτά. Μπορούν να δοθούν και κάποια παραδείγματα για την κινητοποίηση της σκέψης των μαθητών, αλλά αυτό θα το χειριστεί αποκλειστικά ο διδάσκων. Με τις δραστηριότητες αυτές αναμένεται να κατανοηθεί ότι ο Αριστοτέλης δεν ήταν αποκομμένος από την κοινωνική πραγματικότητα που τον περιέβαλε και ότι πολλά γλωσσικά ή νοητικά σχήματα που εκείνος υιοθέτησε πρώτος, εξακολουθούν και σήμερα να παρατηρούνται σε μια πιο εξελικτική μορφή ίσως. Η συγκεκριμένη ομάδα θα ασκηθεί ιδιαίτερα στο κειμενικό είδος του βιογραφικού σημειώματος και σε τεχνολογικό επίπεδο στο λογισμικό παρουσιάσεων. Θα μπορούσε να τους αποκαλέσει κανείς «αναλυτές κοινωνικών φαινομένων» ή «βιογράφους».

Η δεύτερη ομάδα δικαιολογημένα διεκδικεί τον τίτλο «γλωσσολόγου». Ήδη οι μαθητές από προηγούμενες ενότητες έχουν ασχοληθεί με την ελλειπτικότητα των κειμένων του Αριστοτέλη και έχουν σχολιάσει την αντικατάσταση του πρώτου πληθυντικού ρηματικού προσώπου με το τρίτο πρόσωπο, όταν γίνεται λόγος για τεχνικά επαγγέλματα. Η πρώτη δραστηριότητα της ομάδας παραπέμπει στη μελέτη μιας πραγματείας του B. Κάλφα, σχετικά με τη γλώσσα και το ύφος του Αριστοτέλη και ζητείται η επιβεβαίωση ή η απόρριψη του περιεχομένου της με κειμενικές αναφορές. Το κείμενο είναι αρκετά κατατοπιστικό και αναμένεται τα μέλη της ομάδας να ασκηθούν στη δεξιότητα της πύκνωσης λόγου και να κατανοήσουν την ανάγκη να αποδέχονται ή να αμφισβητούν τις αυθεντίες εγείροντας εμπεριστατωμένο αντίλογο ή ενισχυτική επιχειρηματολογία. Με τη δεύτερη δραστηριότητα οι μαθητές καλούνται να βοηθήσουν τον Αριστοτέλη, ώστε να μας δώσει ένα πλήρες κείμενο, συμπληρώνοντας τις λέξεις που παραλείπονται ή εννοούνται. Οι δυο πρώτες γλωσσικές προσθήκες δίνονται παραδειγματικά, ώστε να συνεχίσουν στο ίδιο μοτίβο οι μαθητές. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων αναμένεται οι μαθητές να

κατανοήσουν τις δυσκολίες (ελλειπτικότητα λόγου – εκτεταμένη χρήση νέας ορολογίας) προσπέλασης των αριστοτελικών κειμένων και να αιτιολογήσουν την απουσία αποσπασμάτων του μεγάλου αυτού φιλοσόφου από τις θεματογραφίες που κυκλοφορούν στο εμπόριο. Παράλληλα θα είναι σε θέση να χαρακτηρίσουν τον Αριστοτέλη και ως φιλόσοφο με βάση τις συγκεκριμένες γλωσσικές του επιλογές.

Η τρίτη ομάδα θα μπορούσε να στεγαστεί κάτω από τον γενικό τίτλο «φιλόσοφοι». Το αντικείμενο το οποίο καλείται να διεξέλθει είναι ο προσδιορισμός της ουσίας και των χαρακτηριστικών της έννοιας «μεσότητα» και η διερεύνηση της σχέσης της με το περιεχόμενο του όρου «μέτρο» που συχνά χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο αποφθεγματικά. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, επιχειρείται η διασύνδεση της μεσότητας με την ηθική αρετή, κάτι που ήδη έχει γίνει στο δεύτερο φύλλο. Ωστόσο τώρα, είναι η ώρα των «ειδικών» που θα τοποθετήσουν το ζήτημα σε ευρύτερη κλίμακα και θα δώσουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της διαλεκτικής σχέσης ανάμεσα στην αρετή και τη μεσότητα. Αφού, λοιπόν, αποσαφηνιστεί το νοηματικό περίγραμμα του όρου «μεσότητα», θα πρέπει αυτή να συνδυαστεί και με συγκεκριμένα παραδείγματα από τη σύγχρονη καθημερινότητα, τα οποία καλούνται να εντοπίσουν τα μέλη της ομάδας. Από το είδος και την ποιότητα των παραδειγμάτων που θα επιλεγούν, θα διαγνωστεί και ο βαθμός κατανόησης του περιεχομένου από τους μαθητές. Η συγκεκριμένη ομάδα θα αξιοποιήσει πηγές του διαδικτύου, κυρίως εκείνες που προτείνονται από το «διαδραστικό» σχολικό εγχειρίδιο, και θα ασκηθεί στην παραγωγή τεκμηριωμένου προφορικού και γραπτού λόγου. Είναι σαφές ότι ως αναμενόμενο κέρδος προβάλλει η εξάσκηση των μαθητών στο να εντοπίζουν και να απομονώνουν το ξένο σχόλιο και να το δέχονται απλά ως μια υποκειμενική άποψη εκείνου που την εξέφρασε, κρίνοντας σε κάθε περίπτωση την ορθότητά του με βάση τα δικά τους μέτρα και την κοινή λογική.

Η τέταρτη ομάδα έχει ως αποστολή της τη μελέτη και την καταγραφή των εργαλείων της αριστοτελικής σκέψης που επανέρχονται ως παγιωμένες «σταθερές» στις ενότητες των «Ηθικών Νικομαχείων». Πρόκειται για τη συγκεκριμένη

συλλογιστική διαδρομή που ακολουθεί, για τα παραδείγματα που κατά κόρον χρησιμοποιεί και την αποδεικτική τους ισχύ, τις συχνές γενικεύσεις και τη συχνή παρουσία του επιθέτου «πᾶς» που αναπόδραστα παραπέμπει σε κάποια απολυτότητα. Τα συγκεκριμένα στοιχεία μπορούν να τα εντοπίσουν τόσο στη συγκεκριμένη ενότητα όσο και στις προηγούμενες και να συμπληρώσουν τον σχετικό πίνακα. Η συγκεκριμένη ομάδα καλείται να εφαρμόσει στις δραστηριότητές της γνώσεις και στοιχεία θεωρίας από το μάθημα [«Εκθεση Έκφραση»](#) (τεύχος Γ' σελ. 12-15) που αφορούν στην τυπική μορφή του επιχειρήματος, στα είδη επαγωγής (γενίκευση, αίτιο – αποτέλεσμα, αναλογία) και κυρίως στην αξιολόγηση τους. Για την αποφυγή άσκοπης κόπωσης ή παραίτησης λόγω απογοήτευσης, παρέχεται ως πηγή το ψηφιακό φροντιστήριο του υπουργείου παιδείας που αναλύει ικανοποιητικά τον αριστοτελικό συλλογισμό. Με τις δραστηριότητες αυτές οι μαθητές αναμένεται να ανιχνεύουν και να απορρίπτουν δογματικές απόψεις και να αποδομούν τον εκφερόμενο λόγο με τρόπο κριτικό στη βάση συγκεκριμένων λογικών κριτηρίων. Ο τίτλος της ομάδας, θα μπορούσε να είναι «αναλυτές λόγου» ή «ορθολογιστές».

Η [πέμπτη ομάδα](#) αποτελείται από τους «γλωσσολόγους». Στην ενότητα αυτή ο Αριστοτέλης «συλλαμβάνει» για πρώτη φορά τις έννοιες «υποκειμενικότητα» και «αντικειμενικότητα» και μάλιστα είναι φανερό η δυσκολία του στην εξεύρεση του τρόπου για την κατάλληλη γλωσσική τους απόδοση. Τα μέλη αυτής της ομάδας καλούνται, αρχικά να χαρακτηρίσουν ως επιτυχημένη ή αποτυχημένη την ταύτιση των όρων «κατά τό πρᾶγμα // πρὸς ἡμᾶς» με τους σύγχρονους όρους αντικειμενικότητα» και «υποκειμενικότητα» αντίστοιχα. Είναι σαφές ότι θα πρέπει τον χαρακτηρισμό τους να τον συνοδεύουν και με την αντίστοιχη επιχειρηματολογία. Στη συνέχεια, αντλώντας πληροφορίες από συγκεκριμένη βιβλιογραφία του διαδικτύου, καλούνται να ενημερώσουν τους συμμαθητές τους μέσα από μια πολυτροπική παρουσίαση των τρόπων σχηματισμού της ορολογίας, που φαίνεται να έχει εξελιχθεί από την εποχή του Αριστοτέλη και να υπακούει σε κάποιους κανόνες που έχουν τη δική τους δυναμική. Η κατανόηση των μηχανισμών της ορολογίας,

αναμένεται να βοηθήσει τους μαθητές να εντοπίζουν τις λέξεις που φέρουν πρόσθετο εννοιολογικό ή σημασιολογικό φορτίο και να πιθανολογούν την ακριβή σημασία τους.

Με την ολοκλήρωση και του τρίτου φύλλου εργασίας, αναμένεται οι μαθητές να έχουν σχηματίσει μια πιο σφαιρική άποψη για το κείμενο της ενότητας και για τον ίδιο τον Αριστοτέλη. Αν νιώθουν και κάποια ικανοποίηση σχετικά με τη συμμετοχή τους και κάποια περηφάνια για τα αποτελέσματα που παρήγαγαν, πράγμα ευκαίριο, το σενάριο θα έχει πετύχει έναν από τους βασικούς στόχους του, δηλαδή την ενεργή εμπλοκή των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης.

4^η Φάση

Στην τελευταία φάση συγκαλείται η ολομέλεια και οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους, κυρίως το [τρίτο φύλλο](#) που είναι διαφορετικό για κάθε ομάδα. Οι παρουσιαστές απαντούν και σε ερωτήσεις ή επιλύουν απορίες, εφόσον αυτές τεθούν από τους συμμαθητές τους. Καλό είναι να ακολουθήσει μια ανατροφοδοτική συζήτηση με πρωτοβουλία του διδάσκοντα για τον εντοπισμό, αστοχιών, σφαλμάτων, δυσχερειών και για τη συνολική αποτίμηση του σεναρίου. Ενδεχομένως, προς την κατεύθυνση αυτή να βοηθούσε και η σύνταξη ενός ερωτηματολογίου, για να απαντηθεί ανώνυμα από τους μαθητές. Τα τελικά προϊόντα του σεναρίου συγκεντρώνονται από τον διδάσκοντα και, μετά από κάποια επιμέλεια, αναρτώνται στο διαδίκτυο, για τη χάραξη μόνιμου αποτυπώματος της προσπάθειας του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού και των συγκεκριμένων μαθητών.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας 1^ο (Οι δραστηριότητες να αποθηκευθούν στον φάκελο της ομάδας)

1. Να μεταφέρετε από το ηλεκτρονικό βιβλίο το κείμενο του Αριστοτέλη ([Ενότητα 7^η](#)) στον επεξεργαστή κειμένου με τη μέθοδο «αντιγραφή – επικόλληση». Αφού το επιλέξετε, να το μετατρέψετε σε πίνακα με τη βοήθεια του εργαλείου «μετατροπή του κειμένου σε πίνακα» (το εργαλείο εμφανίζεται στη γραμμή εργαλείων Πίνακα. Να ορίσετε ως αριθμό στηλών μία στήλη). Στη συνέχεια, αφού δημιουργηθεί ο πίνακας, να προσθέσετε και μια δεύτερη στήλη στην οποία θα καταγράψετε τη μετάφραση της λέξης που βρίσκεται στην αριστερή στήλη, αξιοποιώντας τις λεξιλογικές πληροφορίες που παρέχει η ψηφιακή έκδοση του βιβλίου. Όπου υπάρχει ανάγκη, ενώστε τις λέξεις για το σχηματισμό ευρύτερων λεκτικών συνόλων. Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε και την ψηφιακή έκδοση του λεξικού [Liddell Scott](#) (ιδιαίτερα να προσέξετε στο λεξικό την ερμηνεία των όρων: *ἀναλογία*, *ὁ ἀλείπτης*, *ἐπιστήμων*).
2. Διαβάστε τώρα την [Αγγλική μετάφραση](#) (J. Bywater) (Αν υπάρχει πρόβλημα κατανόησης, να απευθυνθείτε στον καθηγητή των Αγγλικών ή να κάνετε κλικ [εδώ](#)) του συγκεκριμένου αποσπάσματος και τη μετάφραση του [Δ. Λυπουρλή](#) (σελ. 156) και να τις συγκρίνετε μεταξύ τους, εστιάζοντας πρωτίστως στην απόδοση βασικών όρων του κειμένου και δευτερευόντως στην απόδοση των νοημάτων. Αν θεωρείτε ότι οι μεταφράσεις είναι κοντινές ή όμοιες, ποιος πιστεύετε ότι επηρεάστηκε από ποιόν; Στη συνέχεια, να τις συγκρίνετε με τη δική σας μετάφραση (αφού τη μεταγράψετε σε ρέον κείμενο της νεοελληνικής) και να επισημάνετε τα σημεία στα οποία διαφοροποιηθήκατε αισθητά).

3. Στη συνέχεια, να προσθέσετε στον πίνακα της πρώτης δραστηριότητας, ακόμη μια στήλη στην οποία θα καταγράψετε για κάθε λέξη του αρχαίου κειμένου όσες περισσότερες ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής (εφόσον υπάρχουν) μπορείτε. Αν δεν υπάρχει αρκετός χώρος, να μετατρέψετε τον προσανατολισμό του εγγράφου από «κατακόρυφο» σε «οριζόντιο». Διαλέξτε πέντε λέξεις του αρχαίου κειμένου, κατά προτίμηση εκείνες για τις οποίες βρήκατε πάνω από πέντε ομόρριζες και αποτυπώστε τα ομόρριζά τους σε μορφή «συννεφόμεζου», αξιοποιώντας την ιστοσελίδα [tagxedo](http://tagxedo.com). Με τη βοήθεια της ιστοσελίδας να επικολλήσετε τα συννεφόμεζα σε διαφημιστικά μπλουζάκια και να τα κοινοποιήσετε στις άλλες ομάδες.
4. Ακολουθώντας την προτροπή του σχολικού σας εγχειριδίου, να γράψετε ένα σύντομο κείμενο [με τη θεωρία των ρηματικών επιθέτων](#) (με άξονα τη νέα ελληνική) και στη συνέχεια, αφού επιλέξετε πέντε ρηματικούς τύπους του αρχαίου κειμένου, να γράψετε τα αντίστοιχα ρηματικά επίθετα σε –τός και –τέος. Για το καθένα από αυτά να εντοπίσετε ένα παράδειγμα χρήσης [από τα σώματα κειμένων της πύλης για την ελληνική γλώσσα](#) ή [στα σώματα κειμένων ΙΕΛ](#).

Φύλλο εργασίας 2^ο (Οι δραστηριότητες να αποθηκευθούν στο φάκελο της ομάδας)

1. Με τη βοήθεια λογισμικού κατασκευής εννοιολογικού χάρτη ([Inspiration](#), [Cmap](#), [iMindMap](#), [bubbl.us](#), [text2mindmap](#) (προτείνεται) ή ακόμη και τη Σχεδίαση του Word), να αποδώσετε σχηματικά και διαγραμματικά τα πιθανά αποτελέσματα της διαίρεσης ενός «συνεχοῦς» και «διαιρετοῦ» πράγματος». Στη συνέχεια, με τον ίδιο τρόπο να αποδώσετε την έννοια της μεσότητας σε συνδυασμό με τα δυο είδη κριτηρίων και πιο συγκεκριμένα με τις λέξεις: α) «κατ' αὐτό τό πρᾶγμα», «πλεῖον, ἔλαττον, ἴσον» β) «πρός ἡμᾶς», «πλεονάζει ἐλλείπει» και να παραθέσετε το αντίστοιχο παράδειγμα του Αριστοτέλη για κάθε περίπτωση.
2. Είναι σαφές ότι ο Αριστοτέλης εννοεί μια μόνο διαίρεση σε δυο τμήματα και όχι μια διαίρεση σε περισσότερα διαφορετικού μεγέθους ή ίσα τμήματα. Για την καλύτερη κατανόηση της βάσης του συλλογισμού του να μελετήσετε τη σχηματική απεικόνιση της διαίρεσης [στο βιβλίο του εκπαιδευτικού](#) (σελίδα 157, πρώτο ερμηνευτικό σχόλιο) και να ετοιμάσετε μια σύντομη προφορική εισήγηση, για να δια φωτίσετε τους συμμαθητές σας, στη φάση της παρουσίασης των δραστηριοτήτων στην ολομέλεια.
3. Αφού μελετήσετε το δεύτερο ερμηνευτικό σχόλιο από το [βιβλίο του εκπαιδευτικού](#), να δημιουργήσετε ένα σύντομο αρχείο παρουσίασης στο οποίο θα αναφέρεστε στη σχέση της μεσότητας με την αρετή και των ακροτήτων με την κακία, υιοθετώντας την αντίστοιχη επιχειρηματολογία.
4. Ασκηθείτε στο [αρχείο Excel](#) κάνοντας διαιρέσεις (πατώντας τα πλήκτρα εντολής κάτω από αυτό) σε συνεχές και διαιρετό αντικείμενο, για να αντιληφθείτε τους όρους: πλεῖον, ἔλαττον, ἴσον με κριτήρια αντικειμενικά. Στη συνέχεια, κάνοντας διαδοχικά κλικ στο πλήκτρο «Δοκιμές» να εντοπίσετε την απεικόνιση εκείνη που αποδίδει ορθά και τα 14 παραδείγματα (υπερβολής, ἔλλειψης και μεσότητας) του Αριστοτέλη με κριτήρια υποκειμενικά. (Για να λειτουργήσει όμως πρέπει να έχετε

τοποθετήσει στο excel του υπολογιστή σας το επίπεδο λειτουργίας των μακροεντολών στην ένδειξη «χαμηλό». Δες οδηγίες στο [παράρτημα](#)).

Φύλλο εργασίας 3^ο (Οι δραστηριότητες να αποθηκευθούν στο φάκελο της ομάδας)

Ομάδα 1^η

1. Στο κείμενο της ενότητας γίνεται αναφορά στον υπεραθλητή της αρχαιότητας Μίλωνα και στον σημαντικό ρόλο της διατροφής στις αθλητικές επιδόσεις και στην εξέλιξη των αθλητών. Αντλώντας πληροφορίες από την ιστοσελίδα του [δήμου Σικυώνας](#), να δημιουργήσετε (με τη βοήθεια της ιστοσελίδας [Wordle](#)) ένα συννεφόλεξο με τα ονόματα διάσημων ολυμπιονικών της αρχαιότητας. Στη συνέχεια, αφού αντλήσετε πληροφορίες από το διαδίκτυο σχετικά με τη διατροφή (και τα συμπληρώματα διατροφής) των σημερινών αθλητών, να ενημερώσετε σχετικά τους συμμαθητές σας με ένα σύντομο πολυτροπικό πληροφοριακό κείμενο.

Εναλλακτική δραστηριότητα: Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το λογισμικό «Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων» για την άντληση και κριτική επεξεργασία πληροφοριών από τις ενότητες «Διατροφή» και «Αθλητικοί αγώνες». Επίσης θα μπορούσε να γίνει κάποια μνεία για τη διατροφή των υποψηφίων την περίοδο των πανελληνίων, για θερμίδες κ.λπ., καθώς επίσης και για τη **μνα** ως μονάδα βάρους (όγκου) και ως νομισματική μονάδα.

2. Σε κάθε εποχή, διάφορα πρόσωπα ταυτίζονται με γεγονότα ή καταστάσεις. Ο αρχαίος αθλητής [Μίλωνας](#) ταυτίζεται με τον ευμεγέθη άνθρωπο και την υπεράνθρωπη δύναμη και η αναφορά του Αριστοτέλη στον συγκεκριμένο αθλητή, διευκολύνει την κατανόηση του συλλογισμού του. Μπορείτε να ταυτίσετε σημερινά ή ιστορικά πρόσωπα με γεγονότα ή καταστάσεις; Δημιουργήστε μια πολυτροπική παρουσίαση με μια διαφάνεια για κάθε πρόσωπο η οποία θα περιέχει σύντομο βιογραφικό του και το γεγονός, την κατάσταση, ή την ιδιότητα με την οποία ταυτίζεται (Παράδειγμα: Αϊνστάιν, Φρανκεστάιν, Σουμάχερ, Εφιάλης, Κουασιμόδος, Μέσι, Μουρίνιο, Πάπας, Σάλωκ, Ιαβέρης, Κροίσος, Ωνάσης).

Ομάδα 2^η

1. Από τη μέχρι τώρα ενασχόλησή μας με τα κείμενα του Αριστοτέλη έχετε σχηματίσει κάποια αφηρημένη εικόνα σχετικά με την ελλειπτικότητα του λόγου, τη χρήση των ρηματικών προσώπων και γενικότερα το ύφος του Αριστοτέλη. Αφού μελετήσετε το κείμενο του [Βασίλη Κάλφα](#) (ενότητα 3) που αναφέρεται στο ύφος και στη γλώσσα του Αριστοτέλη, να επιβεβαιώσετε με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο του Αριστοτέλη τις απόψεις του ή να τις απορρίψετε τεκμηριώνοντας την επιλογή σας. Η απάντησή σας να γραφεί σε ένα σύντομο κείμενο επιχειρηματολογίας στον κειμενογράφο.
2. Να συμπληρώσετε το κείμενο του Αριστοτέλη με όλες εκείνες τις λέξεις που εννοούνται, για να άρετε την ελλειπτικότητα του. Οι προσθήκες σας να εμφανίζονται με ιδιαίτερο χρωματισμό. Δείτε το παράδειγμα και συνεχίστε...

Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ (πράγματι) ἔστι (ἡμῖν) λαβεῖν....

Μετά από όλα αυτά, μήπως αρχίσατε να αντιλαμβανόσαστε, γιατί στις θεματογραφίες αρχαίων κειμένων ο Αριστοτέλης σπάνια εκπροσωπείται;

Ομάδα 3^η

1. Η έννοια της μεσότητας είναι σημαντική για τη φιλοσοφία του Αριστοτέλη και ταυτίζεται με την αρετή. Αφού μελετήσετε τις υπερσυνδέσεις του ψηφιακού βιβλίου ([1](#), [2](#)), να ετοιμάσετε μια προφορική εισήγηση για την ενημέρωση των συμμαθητών σας στους οποίους θα αποσαφηνίσετε το περιεχόμενο των αριστοτελικών όρων «υπερβολή, μέσον, έλλειψη» και τη σχέση τους με την αρετή. Παράλληλα να διερευνήσετε τη σχέση της αριστοτελικής μεσότητας με την έννοια του «μέτρου», όπως αυτό εκφράζεται στις αρχαίες [αποφθεγματικές φράσεις](#): «μηδέν ἄγαν» και «μέτρον ἄριστον». Σε πρώτη φάση να σημειώσετε επιγραμματικά τους άξονες στους οποίους θα επικεντρωθείτε και στη συνέχεια να συζητήσετε τα επιχειρήματα με τα οποία ο παρουσιαστής της ομάδας σας θα υποστηρίξει τους συγκεκριμένους άξονες.

2. Με ποιο τρόπο ένας πατέρας θα μοίραζε την περιουσία του στα δυο παιδιά του (το ένα από τα δυο δεν είναι αρτιμελές), εάν στόχευε στο υποκειμενικό μέσο και με ποιον τρόπο, αν στόχευε στο αντικειμενικό; Βρείτε άλλα τρία σχετικά παραδείγματα και αποδώστε σχηματικά τις απαντήσεις σας σε ένα καλοσχεδιασμένο πίνακα του κειμενογράφου.

Ομάδα 4^η

1. Έχοντας ήδη μελετήσει κάποιες ενότητες των «Ηθικών Νικομαχείων» μπορείτε να προβείτε σε κάποιες αρχικές διαπιστώσεις, σχετικά με τη συλλογιστική πορεία, τον αποδεικτικό ρόλο του παραδείγματος, τις γενικεύσεις και την παρουσία κάποιων απόλυτων κρίσεων, που εκφράζεται με τη συχνή παρουσία της λέξης «πώς». Για περαιτέρω κατανόηση, να λάβετε υπόψη σας και όσα γνωρίζετε από το μάθημα της [νεοελληνικής γλώσσας](#) για τους τρόπους και τα μέσα πειθούς και την αξιολόγηση των επαγωγικών συλλογισμών. Αφού συζητήσετε μεταξύ σας αυτά τα ζητήματα και ανακαλέσετε γνώσεις από προηγούμενες ενότητες, να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα, προσθέτοντας κάποιες λεπτομέρειες ή συγκεκριμενοποιώντας στη δεξιά στήλη το περιεχόμενο της αριστερής στήλης.

Βασικά χαρακτηριστικά του Αριστοτελικού λόγου

Συλλογιστική πορεία	
Παρατήρηση Παραδείγματα	

Αναλογίες (ή Γενίκευση)	
Συμπέρασμα (ή Απόλυτη κρίση)	

2. Αφού μελετήσετε και το [ψηφιακό εκπαιδευτικό βοήθημα](#) του υπουργείου παιδείας, να αποδώσετε σχηματικά (με τη μορφή τυπικού συλλογισμού) το επιχείρημα με το οποίο ο Αριστοτέλης καταλήγει ότι η ηθική αρετή είναι μεσότητα που προσδιορίζεται με κριτήρια υποκειμενικά και στη συνέχεια να το αξιολογήσετε ως προς την εγκυρότητα και την αλήθεια του.

Ομάδα 5^η

1. Ο Αριστοτέλης, ως ο πρώτος που συνέλαβε τις έννοιες της «υποκειμενικότητας» και της «αντικειμενικότητας» βρέθηκε στην ανάγκη να βρει και τους κατάλληλους όρους, για να τις αποδώσει. Την υποκειμενική στάση την αποδίδει με το λεκτικό σύνολο «πρὸς ἡμᾶς», ενώ την αντικειμενική με το λεκτικό σύνολο «κατὰ τὸ πράγμα». Νιώθει μάλιστα την ανάγκη να αποσαφηνίσει το περιεχόμενο των λεκτικών αυτών συνόλων με τη φράση: «Λέγω δε...». Ο Πρωταγόρας επινόησε τον όρο «εὐβουλία» και ο Αριστοτέλης σε προηγούμενη ενότητα είδαμε ότι επινόησε τον όρο «ἔξις». Συμφωνείτε με την άποψη ότι ο Αριστοτέλης με τα παραπάνω λεκτικά σύνολα εννοούσε αυτό που σήμερα αποδίδεται ως «υποκειμενικότητα» και «αντικειμενικότητα»; Να καταγράψετε σε ένα σύντομο κείμενο επιχειρηματολογίας (μιας παραγράφου) τη συμφωνία ή τη διαφωνία σας με τη συγκεκριμένη απόδοση.

2. Αφού μελετήσετε με προσοχή το κείμενο του παρακάτω [συνδέσμου](#) που αναφέρεται λεπτομερειακά στον τρόπο με τον οποίο σχηματίζεται η ορολογία, να δημιουργήσετε ένα αρχείο παρουσίασης που να αποδίδει αδρομερώς το περιεχόμενο της 4^{ης} ενότητας («Σύνδεση εννοιών με όρους») για την ενημέρωση των συμμαθητών σας. Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης των τρόπων σχηματισμού της ορολογίας να εντάξετε, ως παράδειγμα, και την πρακτική που ακολούθησε ο Αριστοτέλης, όταν αναφερθείτε στο συγκεκριμένο τρόπο.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να προσλάβει και διαθεματικό χαρακτήρα με την ουσιαστική εμπλοκή διδακτικών αντικειμένων, όπως η νεοελληνική γλώσσα, η Λογική, η Φιλοσοφία, η Κοινωνιολογία και τα Μαθηματικά (αριθμητική αναλογία). Θα μπορούσε επίσης να στοχεύει στην αναβίωση μιας φανταστικής διδασκαλίας με δάσκαλο τον Αριστοτέλη. Επίσης το σενάριο θα μπορούσε να πλαισιωθεί από ποικίλες δραστηριότητες, όπως μίμηση ρόλων (π.χ. ας φανταστούμε τον Αριστοτέλη να διδάσκει), ενσυναίσθησης, εικαστικής απεικόνισης μιας φανταστικής διδασκαλίας του Αριστοτέλη, αναζήτησης της ηθικής αρετής στη σύγχρονη κοινωνία, αξιοποίησης του περιεχομένου των προηγούμενων ενοτήτων του σχολικού εγχειριδίου, φιλοσοφικής προσέγγισης της ορολογίας του κειμένου, απαντήσεις σε κατασκευασμένες ασκήσεις και αυτοματοποιημένες ολιγόλεπτες δοκιμασίες (test) κ.λπ.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Όπως τονίστηκε και σε προηγούμενες ενότητες οι στόχοι του σεναρίου είναι περιορισμένοι, εξ αιτίας της ιδιαιτερότητας του μαθήματος. Ενδεχομένως κάποιος να ισχυριστεί ότι η προστιθέμενη διδακτική αξία των ΤΠΕ στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση είναι ελάχιστη, θεωρώντας τη χρήση τους επιδερμική ή ακόμη και προσχηματική, ή να επικαλεστεί τον παράγοντα «κόπωση» των μαθητών, εξ αιτίας της πολύωρης ενασχόλησής τους με το κείμενο μιας πολύ μικρής ενότητας. Ενδεχομένως και οι ίδιοι οι μαθητές, να μην ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σεναρίου, δέσμιοι των προκαταλήψεων, και των παγιωμένων διδακτικών πρακτικών, υπονομεύοντας κάθε προσπάθεια για εναλλακτική διδασκαλία που προωθεί την αυτενέργεια, τη συμμετοχή και την ποιοτική μάθηση. Ωστόσο, εφόσον το σενάριο υλοποιηθεί σύμφωνα με τις προβλέψεις, είναι αδιαμφισβήτητο ότι θα προκύψουν πολλαπλά διδακτικά και μαθησιακά οφέλη.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adler, J. M. 1998. *Ο Αριστοτέλης για όλους. Δύσκολος στοχασμός σε απλοποιημένη μορφή* (Μτφρ. Π. Κοτζιά-Παντέλη). Αθήνα: Παπαδήμα.

Βαλεοντής, Κ. & Ε. Μάντζαρη. 2006. «Η γλωσσική διάσταση της ορολογίας- Αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων». ΕΛΕΤΟ.
<http://www.eleto.gr/gr/conferences.htm> [1/10/2012].

Γιάννου, Τ. 2011. «Οι ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών». Στο *Επιμορφωτικό Υλικό για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών στα ΠΑΚΕ*, τεύχος 3. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ, 104-128.

Κακριδής, Ι.Θ. 1966. *Το μεταφραστικό πρόβλημα*. Αθήνα: Η βιβλιοθήκη του φιλολόγου.

Κάλφας, Β. 2009. «Η γλώσσα του Αριστοτέλη». ΕΛΕΤΟ – 7ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»

Κουτσογιάννης, Δ. 2011. Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και ταυτότητες. Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σελ. 50-58

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ιδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.
http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_208_222.pdf [1/10/2012].

Λυπουρλής, Δ. 2006. «Αριστοτέλης: *Ηθικά Νικομάχεια*». Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.

Μαρωνίτης, Δ. Ν. 2009. «Από τη γραπτή στην προφορική σχολική μετάφραση».

<http://www.greek->

[language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_theory/page_000.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_theory/page_000.html) [1/10/2012].

Πόλκας, Λ. & Κ. Τουλούμης, Κ. 2012. Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη, και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 18-22. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ.

<http://www.greeklanguage.gr/node/821> [1/10/2012].

Τσάφος, Β. 2004. *Η διδακτική της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

ΥΠΕΠΘ-ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ. 2006-07. *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Ενιαίο Λύκειο*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

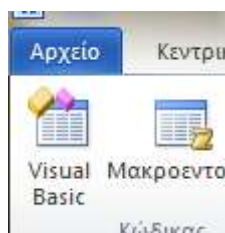
Χριστίδης, Α. Φ. 1999. Γλώσσα και νέες τεχνολογίες. Στο Α. Φ. Χριστίδης, *Γλώσσα, Πολιτική, Πολιτισμός*,. Αθήνα: Πόλις, 189-196.

Παράρτημα

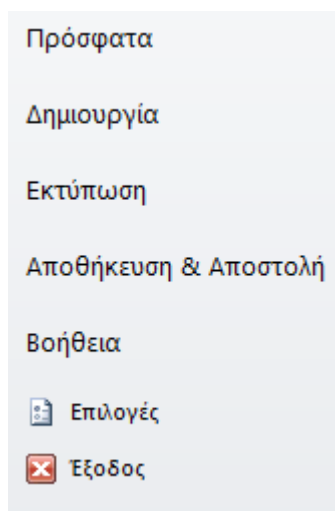
Οδηγίες ενεργοποίηση μακροεντολών.

Μακροεντολές για Excel 2010

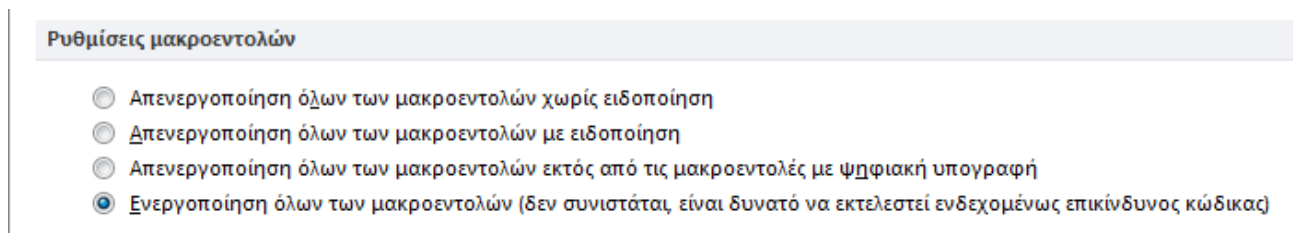
Ανοίγουμε το word και επιλέγουμε την καρτέλα «Αρχείο»

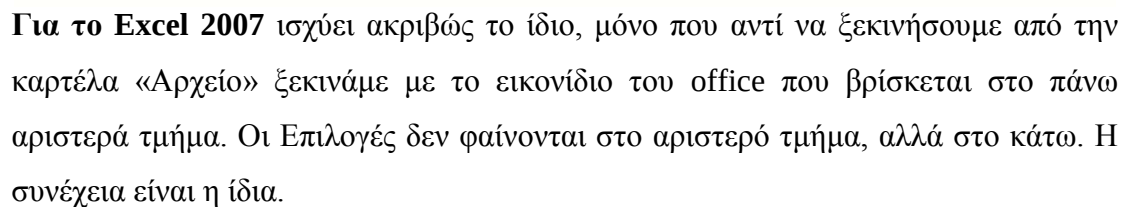

Στη συνέχεια επιλέγουμε «Επιλογές»

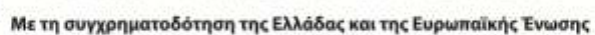
Στη συνέχεια επιλέγουμε «Κέντρο αξιοπιστίας» και στα δεξιά επιλέγουμε «Ρυθμίσεις κέντρου αξιοπιστίας» και μετά κάνουμε την επιλογή της παρακάτω εικόνας και OK.

Για το Excel 2003 Εργαλεία < Επιλογές < Ασφάλεια Μακροεντολών < Χαμηλό Παράδειγμα (ομόρριζες λέξεις λαβεῖν)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

